

Ігор Ситий

З ІСТОРІЇ СЛАБИНСЬКОЇ СОТНІ

Стаття присвячена історії Слабинської сотні Чернігівського полку XVIII ст.: її канцелярії (розміщення, приміщення, будівництво, руйнування) та печатці.

Незважаючи на певні здобутки, історія переважної більшості сотень ще чекає своїх дослідників. До них належить й історія Слабинської сотні Чернігівського полку. Але спочатку декілька загальних слів про адміністративно-територіальний устрій Гетьманщини. Як відомо, базовою одиницею адміністративно-військового устрою України XVII–XVIII ст. була сотня, а вже з них формувалася полк. Очолював його полковник, який у своїй діяльності спирався на полкову канцелярію. Я. Дашкевич подавав відомості про 20 полків та приблизно 367 сотень¹. Кожний полк та сотня мали свої зовнішні атрибути або клейноди: полковий прапор (корогву), сотенний значок та печатку², якою засвідчувалися документи полкової та сотенної канцелярії³.

І не тільки документи. У 1712 р. у Харкові царським указом та указом канцелярії адмірала Ф. Апраксина були встановлені «питейные меры» з тим, «чтоб по шинкам незапечатаными мерами ничего не продавали». Указ виконували всього кілька років, а потім він був забутий. У 1746 р. Харківська полкова канцелярія згадала про цей указ і для напоїв були встановлені міри – кварта, півкварта й гарнці «за полковою печаткою», які були роздані по шинках, а з шинкарів була стягнута їхня вартість⁴.

Полкові та сотенні клейноди дарувалися полковником чи гетьманом або виготовлялися на місці за власний рахунок полку, сотні чи урядовця. Наприклад, нехворощанський сотник Каленик Прокопів виготовив значок за 25 рублів власним коштом⁵.

Печатки зберігалися здебільш у відповідних канцеляріях⁶, а розпоряджався ними писар. Траплялися випадки, коли цей порядок порушувався.

У 1749 р. Генеральна військова канцелярія розглядала таке порушення з боку омельницького сотника Григорія Остроградського⁷. 2 квітня 1749 р. омельницький отаман Лук'ян Книшенко та манжелейський отаман Гнат Даценко у своєму донесенні в Миргородську полкову канцелярію звинуватили сотника у тому, що той ще у листопаді 1747 р. забрав з ратуші додому сотенну печатку і скріплює нею офіційні документи, у т. ч. купчі. 2 травня 1749 р. Генеральна військова канцелярія своїм указом вимагала від сотника повернути печатку у сотенне правління і засвідчувати документи у присутності всієї старшини, щоби запобігти виготовленню фальшивок, особливо купчих, а саму печатку зберігати під його особистою печаткою та печатками сотенної старшини. Але сотник стояв на своєму. У донесенні від 18 травня 1749 р. до Генеральної військової канцелярії він виклав свої аргументи. Остроградський писав, що миргородський полковник Капнист незаконно обернув у своїх посполитих сотенного писаря Петра Корецького та його брата Антона. Манжелейський та омельницький отамани – наклепники і вірні слуги полковника в його незаконних оборудках з купчими на козацькі землі. Вони примушували в. о. сотенного писаря Івана Бакая прикладати сотенну печатку до фальшивих купчих на користь полковника. Але той відмовився і приніс печатку у будинок сотника. Григорій Остроградський залишив печатку у себе, щоби запобігти виготовленню фальшивих купчих. Він звинувачував отамана Книшенка, що той має власну фальшиву сотенну печатку, якою незаконно скріплює офіційні документи. Проте була «сказка» від 10 березня 1749 р. омельницького похідного отамана Яроша Дубовика, де останній повідомляв, що печатку зробив омельницький козак Стефан Морозенко⁸.

© Ситий Ігор Миколайович – кандидат історичних наук, науковий співробітник обласного музею ім. В.Тарновського.

Інший приклад. Отаман Даценко у порушення порядку одноосібно видавав паспорти під сотенною печаткою підозрілим особам, про що була промеморія срібнянської сотенної канцелярії від 21 січня 1749 р. В останній, зокрема, було зазначено: «Виш прописаний даний прошедшого 748 году сентября 19 дня якобы з сотенного омельничкого правления за подписом руки омельничкой старшины сотника наказного омельничкого Грицка Жадана, атамана Ігната Даценка да підписка сотенного Василя Карнѣева одною рукою писаний пашпортъ и на оном печатъ з воску красного притиснена означениемъ людямъ ... сумнителен явился да к тому ж со всего видимо их бежавших людей непостоянство что они какієсь злочинци»⁹.

Гроші для придбання матеріалів, як то паперу, воску, сургучу, що були потрібні для виготовлення відбитків печаток, надходили від встановлених зборів. Наприклад, у 1719 р. бахмацький сотник Семен Боровський подав Івану Скоропадському скаргу про те, що городиський староста неправно захопив собі всі ярмаркові збори зі Спаського ярмарку в Бахмачі: «Наветь для уставичныхъ сотенныхъ расходовъ и паперу не зъ чего и не за що купити»¹⁰.

Запровадження полкових та сотенних печаток розтягнулося у часі, причому зазначаючи певних трансформацій у формі, зображенні, техніці та матеріалах виготовлення. Наприклад, лубенська полкова печатка згадується вже у жовтні 1659 р. – червні 1660 р. У запису лубенського полковника Якова Засядка на «пляц» у Лубнах читаємо: «даем тое писане наше, з подписом руки моей и притиснением печати полковое, так же и товаришов при мне бывших ... у того запису печатъ полковая лубенская»¹¹.

Печатка Слабинської сотні відома у двох варіантах. До середини XVIII ст. це була восьмикутна печатка, 16 x 17 мм, а потім користувалися овальною, 27 x 30 мм, із зображенням у щиті якоря, у супроводі 2-х зірок, над щитом – коронований шолом; обабіч – намет; по кутах – літери «П С СЛ» («ПЕЧАТЬ СОТНИ СЛАБИНСКОЙ») ¹².

Проте для Гетьманщини була характерною практика засвідчення документів, окрім офіційних, і приватними печатками урядовців. Наприклад, донесення Слабинської сотенної канцелярії від 5 жовтня 1747 р. скріплене овальною, на червоному сургучі, печаткою сотника Самійла Ливандовського. Цікаве нетипове для Гетьманщини зображення на печатці: на тлі хрестоподібної фігури, рамена якої вкриті горизонтальними рисками, навхрест покладені т. зв. грабельки, тобто перед нами знаки, що були характерні для писанок – сонце та вода. Чому сотник обрав ці символи, можна тільки здогадуватися.

З огляду на назву розвідки, нашу увагу привернули матеріали, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві у Києві. Це справа 1746–1748 рр. про напад бунчукового товариша Василя Лизогуба на Слабинську сотенну канцелярію¹³, справа 1743–1744 рр. про обрання слабинського сотника¹⁴ та справа 1781–1784 рр. під назвою «Сборник документов о казенных домах, находящихся в Малой России. Планы сотенных канцелярий и др.»¹⁵.

Документи дозволяють нам відтворити історію Слабинської канцелярії у XVIII ст.: місце розташування, склад будівель, їхні конструктивні особливості, технологію будівництва. Окрім цього, вони проливають світло на відносини козацької старшини з козацькою громадою, роль у цьому адміністративно-територіальних органів; організацію та хід судового процесу, зміни в процедурі обрання сотника, що відбулися у XVIII ст. у порівнянні з XVII ст.

16 квітня 1743 р. слабинський наказний сотник Тимофій Кулчицький¹⁶ та інша сотенна старшина¹⁷ звернулися з чолобитною до Чернігівської полкової канцелярії. Вони повідомляли, що 19 березня 1743 р. помер сотник Стефан Михайлович, і просили указу канцелярії про обрання «волними голосами» нового сотника, згідно з «решительними пунктами» Д. Апостола¹⁸. У резолюції на чолобитній та указі від 23 квітня 1743 р. наказувалося провести вибори вибельському сотнику Миколі Тризни у сотенному правлінні «всем товариством» 2 – 3 кандидатів¹⁹. У донесенні Тризна писав, що він прибув до правління 29 квітня і за участі старшини, отаманів та козацьких делегатів від сіл «по трезву с утра» провів вибори з «добрих и в верности неподозрительных» кандидатів²⁰. У цей же день сотенна старшина дала вибельському сотнику «подписку», де лукаво зазначала, що буцімто через «рабочее время» зібрати всіх козаків на

вибори неможливо, тому обрали від них уповноважених делегатів і в такому складі провели вибори кандидатів – військового канцеляриста Романа Михайловича, брата покійного сотника; сотенного хорунжого Івана Паливоду та військового канцеляриста Василя Силича²¹. Але з кандидатів бажать першого. Пояснення цьому знаходимо у «виборе» від 29 квітня 1743 р. Мовляв, його батько сотникував 30 років, брат – 9 років. Сам Роман був з Чернігівським полком у поході 1739 р., а з 1740 р. служив військово-канцеляристом у Генеральній військовій канцелярії (ГВК). Стосовно Паливоди зазначалося, що він займає уряд «здавна» і служить «добропорядочно». Про Василя Силича писали, що його батько служив чернігівським городовим отаманом, а сам він служить в ГВК уже 4 роки.

Микола Тризна фактично підтримав цю позицію у своєму донесенні від 30 травня 1743 р.²²

Проте це було порушенням пунктів 1728 р., на що вказувалося у резолюції полкової канцелярії на «виборе». У ній вимагалось провести перевибори у строгій відповідності пунктам, скріпити підписами та вислати по одному списку до полкової канцелярії, ГВК, канцелярії Міністерського правління малоросійських справ²³.

На підставі резолюції був виданий відповідний указ від 4 травня 1743 р.²⁴ Жорстка позиція полкової канцелярії пояснюється тим, що вона виконувала припис ГВК провести обрання кандидатів «за силу решительних пунктов»²⁵. Певні порушення у процедурі обрання кандидатів, канцелярія пояснювала відсутністю полковника.

21 липня 1743 р. ГВК видала указ по цій справі. Він був отриманий полковою канцелярією 3 серпня. В указі зазначалося, що сотенна старшина наполягає на кандидатурі Романа Михайловича і просить його затвердження, але це суперечить пунктам 1728 р. Окрім цього, про своє бажання зайняти вакантний уряд заявив військовий канцелярист Павло Мокриєвич. Тому наказувалося провести вибори згідно з пунктами, додати до кандидатів Мокриєвича, скріпити підписами і через полкову канцелярію прислати до ГВК на розгляд і затвердження²⁶. Цей указ був продубльований полковою канцелярією з наказом провести вибори 10 серпня²⁷.

Як грім з ясного неба для сотничан був указ ГВК від 13 серпня 1743 р., отриманий полковою канцелярією 21 серпня. У ньому повідомлялося про призначення слабинським сотником колишнього корибутівського сотника Самійла Левандовського у зв'язку з тим, що він втратив уряд сотника, бо указом Сенату Корибутівська сотня Прилуцького полку приєднана до Красноколядинської. Про нового сотника зазначалося, що він 4 роки був «в комиссиях и походах», у 1743 р. заготовляв провізію для турецького посла, будував стайні для його почту, супроводжував посла під час подорожі через Україну, служив на Українській лінії, внаслідок чого біденький «разорился». Тому ГВК наказувала не ставити його в полкову чергу сотників для відбування «комисий и походов», поки він не відремонтує свого будинку у Корибутові²⁸.

У резолюції полкової канцелярії від 28 серпня зазначалося: вибори припинити «для того что уже Левандовского в сотники указом определен»²⁹. Ймовірно, Самійло Левандовський мав неабиякі зв'язки у ГВК, якщо отримав такі преференції, заступивши уряд сотника із звільненням від полкової служби³⁰. Поява Левандовського на уряді саме слабинського сотника, можливо, пов'язана з його шлюбом з представницею родини Домонтовичів, а як відомо, Іван Домонтович був одним з перших слабинських сотників³¹.

Справа свідчить про те, що від демократичної процедури обрання сотника, окрім формальних словосполучень, нічого не залишилося. Все вирішували ГВК та сотенна старшина.

Поява нового сотника спричинила нову колізію. 25 травня 1746 р. у своєму донесенні до полкової канцелярії він повідомляв, що сотники Семен та Стефан Михайловичі мешкали у Чернігові і там же вирішували сотенні справи, внаслідок чого у Слабині відсутнє справжнє сотенне правління. Справи зберігаються у «чорной, дряхлой, гнилой избе» і псуються від негоди, та й жити там «опасно». У травні по його «усмотрению» та письмовому «сознанию и отводу» давніх козаків обрали місце для будівництва правління, очистили його від хмизу, «побили колля» і почали збирати будівлю. Проте на заваді встав прикажчик бунчукового товариша Василя Лизогуба. Він заявив, що

«пляц» належить його господарю, тому деревину для будівництва порубає та попиляє, якщо будівництво не припиниться. Після цього демаршу прикажчик повіривав та покидав кілки. Сотник зазначає, що відведений «пляц» належав, згідно зі «сказкою» старожилів, козаку Юхиму Горбику та його синам: «по смерть и службу с нею отбували». Горбик був записаний у «ревизию» 1690 р. Після його смерті з «пляцу» служив другий чоловік його дружини Богдан Пироцький, значковий товариш Ройської сотні. Окрім цього, у Любечі мешкають його онуки, а у Чернігові «свойственный» полковий канцелярист Петро Григорович, які можуть підтвердити козацький характер «пляцу». С. Левандовський просив допитати їх, дозволити продовження будівництва, щоби заготовлена деревина не псувалася і не розкрадалася. Він звинувачує В. Лизогуба у загарбанні пустуючих козацьких земель, забороні жити на них козакам та пропонує, щоб той доводив свою правоту «по порядку суда»³².

До донесення прикладена «подписка» старожилів від 25 травня 1746 р. У ній зазначається, що Юхим Горбик жив у Слабині, ще до прибуття на уряд чернігівського полковника з Канева Якова Лизогуба був ктитором³³. З Горбиковського ґрунту служили його сини Сава, Семен, Андрій, Богдан Пироцький. Козацтво Горбиків можуть підтвердити діти його сина Артема, мешканці Любеча, «свойственный» Петро Григорович. Козаки свідчили, що стосунки Горбиків та Лизогубів зіпсувалися за полковництва Я. Лизогуба³⁴. Старожили вважали «пляц» козацьким, а будівництво правління законним: «под совестию подтверждаем». У резолюції полкового судді Сенюти читаємо: послати «нарочних следователей» у Слабин, з'ясувати обставини суперечки «при депутате» від сотенного правління та «поверенном» Лизогуба, скласти документ, скріпити його підписами сторін, надіслати до полкової канцелярії, зняти «справки з старинних» ревізій³⁵.

На підставі цієї резолюції полковою канцелярією був виданий відповідний указ від 26 травня 1746 р. та направлений лист В. Лизогубу³⁶. Слідство проводили чернігівський городничий Плохута та канцелярист Губаревський. У своєму донесенні за червень 1746 р. вони повідомляли, що прикажчик В. Лизогуба, посилаючись на відсутність пана, не надав необхідних документів на Горбиківський пляц, тому вони надсилають до канцелярії тільки «допрос» старожилів³⁷. «Допрос» був складений 28 червня 1746 р. у присутності прикажчика (старости) Івана Пороховенка. Старожили, тобто особи, які мали 70 років і більше, підтвердили свою «сказку» (підписку) від 28 травня 1746 р., додавши деякі деталі: Петро Григорович був поіменований економом бунчукового товариша Семена Полуботка і він надав у користування город за р. Гнилицею, що належав до пляцу, наказному сотнику Кулчицькому³⁸.

Окрім «допроса», до донесення прикладені лист любецького п'ятницького попа Федора Артемовича Горбика та копії купчих, які він надіслав³⁹. У купчому запису від 2 січня 1674 р. йдеться про те, що слабинський обиватель Іван Андрійович Кажамяка продав будинок з пляцем, городом, садом, який розташовувався «со одное стороны Карнея Давидовича, а з другое стороны од рову тылом до Гнилицы, четвертым концем до улицы», за 15 кіп слабинському обивателю пану Юхиму Процковичу Горбику. Запис був зроблений у Чернігові, у будинку Стефана Пинчука Кажамяки слабинським дяком Євдокимом Андрійовичем Владичкою⁴⁰. У купчому запису від 2 травня 1692 р. йдеться про продаж за 10 кіп будинку пакульським попом Семеном Шандаленком слабинській обивательці Євфимії Горбиковій. Цікаво, що будинок роташований «с четвертой стороны от Вала и от Церкви», поряд з будинком названого вище Владички. Документ був складений у Слабині у присутності отамана Семена Туренка та слабинського паламаря Ермоли Лихоцького⁴¹.

У «сказке» Параски Горбик від 28 червня 1746 р. слідчим зазначено, що Юхим, Сава, Семен, Андрій Горбики та їхній батько Юско Горбик мали пляц у Слабині та поза селом⁴².

У своєму донесенні від 2 липня 1746 р. Василь Лизогуб пише, що указ полкової канцелярії він отримав щойно, бо був у степовому хуторі Рокитновському, звинувачує старожилів в упередженості, адже вони не козаки, а його піддані, про що є справа у ГВК; за указом Сенату на відповідну чолобитну слабинців, яку вони подали під час «шествия в Киев» імператриці (1744), справа про Горбиківський пляц перенесена в канцелярію Міністерського правління, тому його повірений з купчими відправлений

до Глухова; просить заборонити будівництво⁴³. Незважаючи на резони Лизогуба, полкова канцелярія наполягала, щоб він представив купчі – «праведное уведомление»⁴⁴.

Петро Григорович у «сказке» від 7 липня 1746 р. засвідчив, що його дід по матері Юхим Горбик та його сини-козаки мали ґрунти у Слабині, на які є купчі у любецького п'ятницького попа Федора Горбика⁴⁵.

10 липня 1746 р. сотенна старшина направила «протест» до полкової канцелярії на дії Лизогуба, який, зібравши своїх підданих, «косарей, молотовников, возниц, служителєв», на світанку 10 липня напав з «друччем, и з сокирами и з другими инструментами» на будівельників сотенної канцелярії, скориставшись відсутністю сотника. У робітників відібрали «сокири, свердла, инструмент» і зачинили у порожній кузні, по селу і на околицях поставили караули і нікого не випускали; хату, комору, сінці, огорожу правління зламали і кинули у Гнилицю⁴⁶.

11 липня 1746 р. до «протесту» була додана чолобитна вже всієї старшини та старожилів. Обурені зухвалим нападом бунчукового товариша, слабинці писали в полкову канцелярію, що Горбиківський ґрунт та 2 «пляци» зараз «впусте», вони були куплені у Кожемяки та Шандаленка, з них відбувалася козака служба, про це свідчать племінник Петро Григорович, чернігівська жителька Параска Горбикова, любецький піп Артемій Горбик та старожили «под совестью». Лизогуба підтримують лише його «мужики», на «пляц» у нього немає купчих, він хоче захопити «последние козацкие земли». Сотник, маючи на руках письмові свідчення племінників Горбика та «сознате» старожилів, санкціонував будівництво повноцінного правління. Для цього у чернігівських «перепечаев» придбали «избу, сени, комору», перевезли до Слабина, зібрали та огородили. Проте 10 липня 200 найманців Лизогуба «строение сломали, угли порубали». Коли сотенний писар Олексій Ковалковський намагався виїхати до Чернігова зі скаргою на цей гвалт, його затримав караул «возле коловорота на гребле возле млинка Лизогуба, возле гумна покойного слабинского сотника Михайловича». Писар вимушений був повертати до слабинського хутора В. Лизогуба і просити перепустку. Бунчуковий зустрів його лайкою, погрожував побити «дручками» не тільки писаря, а й сотника. Який сором для козака! Слабинці вимагали провести нове слідство «нарочными» згідно з імператорськими указами та малоросійськими правами, повернути відібрані сокири, свердла, пояси та інший інструмент. Спихвату чолобитну написали на простому папері, але, розуміючи, що це зможе використати на свою користь Лизогуб, склали ще один примірник на гербовому папері. Документ був створений у Чернігові, бо за неписьменних хорунжого, осавула та старожилів підписалися чернігівські жителі Пилип Степановський та Іван Марченко⁴⁷.

13 червня 1746 р. указом полкової канцелярії було наказано Плохуті та Губаревському для вирішення справи щодо Горбиківського «пляцу» провести «разбор дела» у присутності сотенного депутата та повіреного Лизогуба з представленням купчих, опитуванням старожилів, скласти письмове слідство з підписами обох сторін та представити на розгляд полкової канцелярії⁴⁸.

Іншим указом від 15 липня 1746 р. полкова канцелярія наказала полковим отаману Григорію Плохуті та канцеляристу Губаревському з'ясувати завдані збитки⁴⁹. У своєму донесенні від 31 липня 1746 р. слідчі повідомляли, що Лизогуб зруйнував правління, деревина для будівництва не годиться, вартість будинку з роботою оцінили у 7 рублів⁵⁰. До нього прикладений список задіяних у будівництві підвід та робітників, складений сотенним писарем. Для перевезення будинку з Чернігова було задіяно протягом 30 днів 33 підводи зі Слабина, Киянки, Шостовиць, Козорогів, Смолина, Друцких, Ладинки, Гнилуш, Максима. Збирали його 26 робітників 68 днів⁵¹.

13 липня 1747 р. С. Левандовський звернувся до полкової канцелярії з проханням пришвидшити розгляд справи згідно з царськими указами та малоросійськими правами. Він знову нагадав про події 10 липня 1746 р., про «протест» та «исковое челобитье» слабинців за липень 1746 р., про відсутність повноцінного сотенного правління. Цікавою деталлю було його свідчення про розташування кузні з ув'язненими будівельниками біля сотенної канцелярії⁵².

Своїм «определением» за липень 1747 р. полкова канцелярія розпорядилася привести до присяги старожилів у полковій канцелярії та звернулася до В. Лизогуба з

вимогою таки представити купчі на Горбиківський «пляц» до 16 серпня⁵³. Ці вимоги були повторені в указі від 10 серпня 1747 р. та в листі до В. Лизогуба. Причому зазначалося, що до присяги відправити старожилів «по проществу каникулярних дней», а бунчуковому погрожували розглядати справу і без його купчих⁵⁴. Після цієї погрози бунчуковий не забарився з відповіддю. У своєму донесенні за серпень 1747 р. він ігнорує вимогу канцелярії представити купчі на «пляц». Проте заявляє, що село його «грамотное», тобто одержане за царською грамотою, слідство ведеться неправильно, бо по «форме суда» треба заслухати обидві сторони – чолобитника та відповідача. Замість цього слідчі беруть до уваги тільки донесення слабинського сотника та свідчення старожилів, які «подкомандние ему люди» і, більше того, перебувають з ним у «ссоре»; при розгляді справи був відсутній його представник. Лизогуб вимагає слідство «отставит» і провести нове, після його одужання, по «форме суда»⁵⁵. Отримавши це донесення 27 серпня, канцелярія розпорядилася «учиня з дела росписание доложит».

У «рописании» було зазначено, що сотник С. Левандовський на підставі письмового «сознатыя» слабинських козаків Тимофія Стеценка, Гната Хурси, Федора Силина, Кузьми та Остапа Левоненків, Михайла Дурневця, Павла Кондратія розпорядився будувати на Горбиківському «пляцу» нове правління, про що повідомив полкову канцелярію своїм донесенням від 26 травня 1746 р. На заваді будівництву став лизогубівський прикажчик Пороховенко, який заперечував козацький характер ділянки. Протилежної думки були сотенна старшина, старожили, племінники Горбика. Слідчі чернігівський городничий Григорій Плохута та канцелярист Артомон Губаревський доносили, що прикажчик відмовився представити купчі на землю, за відсутності пана старожили у своїй «сказке» від 28 травня «под совестью» підтвердили козацький характер «пляца». Про це свідчили також чернігівська жителька Параска Горбикова, колишній економ Полуботка, онук Ю. Горбика Петро Григорович. Про це говорилося і у чолобитній слабинців від 11 липня 1746 р. Окрім того, у ній повідомлялося про руйнування будівель сотенного правління 10 липня людьми Лизогуба. Руйнування було підтверджене названими слідчими, визначені вартість роботи, заподіяні збитки. На ці докази В. Лизогуб виставив свої: справа була перенесена за указом сенату у Глухів до канцелярії Міністерського правління, тому його довірена особа і перебуває там з купчими, Т. Стеценко ніякий не козак, а його підданий, про що є справа в Генеральній військовій канцелярії; слідство проводилося з порушенням процесуальних норм. Полкова канцелярія погодилася з його аргументацією та призначила розгляд справи у полковому суді 21 червня 1748 р. з представленням Лизогубом купчих, у присутності його повіреного та сотенного повіреного Андрія Злотницького⁵⁶.

У своєму рапорті за вересень 1747 р. С. Левандовський писав, що до присяги відправляються старожили, але не всі, оскільки двоє вже померли. Канцелярія розпорядилася присягнути наявних⁵⁷.

У своєму указі за жовтень 1747 р. полкова канцелярія повідомляла сотника, що старожили були відпущені додому, бо В. Лизогуб не прислав свого повіреного, тому призначається нова присяга з названими особами⁵⁸. З цього приводу відповідний лист був направлений і Лизогубу, адже саме він наполягав на змагальності судового процесу «о произведении судными речами» по «силе Прав»⁵⁹.

5 жовтня 1747 р. С. Левандовський знову пише донесення до полкової канцелярії. Щоб якось уплинути на пришвидшення справи, він повідомляє, що караули були поставлені прямо біля його слабинського будинку, а йому погрожували смертю і що слідство Плохути у справі вже завершено. На ньому з'явилася доволі меланхолійна резолюція: «Произведеное следствие прислать к слушанию».⁶⁰

З його ж донесення від 19 березня 1748 р. ми дізнаємося цікаві подробиці не тільки про справу щодо Горбиківського «пляцу». У полковій канцелярії лежали також справи «О завладении двором вдови Дручанки», «О завладении двора Тимофея Кулчицкого» сотником Левандовським та залучення ним козаків для незаконного вирубування лісу для власних потреб. Як бачимо, позивач був далеко не білий та пухнастий і мало чим відрізнявся від Лизогуба. Левандовський повідомив, що по Горбиківському «пляцу» у суді його повіреним буде Андрій Злотницький. З чим полкова канцелярія погодилася⁶¹. Цього ж числа С. Левандовський подав ще одне донесення, у якому просить

вирішити справу «в силе указов и прав». У резолюції за підписами полкового судді Сенюти та полкового хорунжого Ліонтовича читаємо: «приискав дело буди готово допросними и свидетелскими речми представит к слушанию»⁶².

15 червня 1748 р. були видані укази про розгляд справи у полковому суді у присутності повірених обох сторін, з документами та доказами⁶³.

24 червня 1748 р. Андрій Злотницький доносив, що слідство по справі проведено Губаревським та Плохутою з порушенням процесуальних норм. З'ясувалося, що староста Лизогуба таки був присутній під час слідства, що любецький піп Федір Горбик уповноважив племінника Петра Григоровича судитися за Горбиківський «пляц»⁶⁴. Повірений вважав, що справу треба вирішити «безволокитно по указам и правам судним порядком», адже є загроза продажу ділянки сторонній особі названим племінником. Проте він вважав, що суд повинен судити тільки «за гвалт и разорение» сотенного правління, залишивши осторонь питання власності ділянки⁶⁵.

Ми не знаємо, чим завершилася ця справа, але зрештою перемогли слабинці, про що свідчать документи 1781 р. У Слабині було побудовано повноцінне сотенне правління з канцелярією, конторою, архівом, караульною та сараєм (див. мал. стор. 32).

Аналіз документів свідчить про те, що сотенна канцелярія могла розміщуватися у будь-якому селі сотні: «по сее время указных сотеной канцелярии дѣл в содержаніи и отправленіи за неимѣнием так в самом селѣ Слабинѣ яко и в других сотнѣ Слабинской угодного мѣста крайняя и нестерпеливая нужда состоит и где дѣл указных отправлят отнюд нѣгде». Ба більше і у самому полковому місті.

Звертає на себе увагу ретельне планування, бездоганне з військового боку, та реалізація «гвалту»: відсутність на момент нападу сотника у селі, час атаки, відсутність охорони, рішучість дій та скупчення великих сил нападників, блокування вулиць та околиць села потужними караулами (по 6 і більше бійців), що завадило організувати контрнаступ. Та й сил для цього бракувало, адже, за ревізією 1732 р., у Слабині мешкало тільки 94 козаки, а в сотні – 328⁶⁶. Мабуть, Василь Лизогуб мав неабиякий військовий хист, про що свідчать план операції та його реалізація.

29 червня 2012 р. разом з чернігівським істориком Сергієм Горобцем ми здійснили експедицію до Слабина, щоб на місцевості з'ясувати географічні, топонімічні деталі, згадані у справах. Як зазначено вище, у документах згадується річка Гнилиця, у яку нападники скинули канцелярію. Але у відомості 1754 р. про річки Чернігівського полку зазначено, що Слабин стоїть на річках Десні та Слабині: «Імѣется рѣка Десна (...) а на оной рекѣ (...) село Слабин по сюю сторону от Чернѣгова и при оном селѣ Слабинѣ имѣется рѣчка прозиваемая Слабин, по которой и оно село званіе імѣет»⁶⁷. Ця гідронімічна колізія поглиблюється даними Рум'янцевського опису Малоросії 1765 р. У ньому зазначено, що Слабин «при рѣчкѣ Верепутѣ и оз. Слабинѣ»⁶⁸. На наше запитання уродженець цього села Володимир Рапута засвідчив, що і зараз є лугова річка Слабин, яка тече попід південною околицею села і впадає в озеро Ямочка, що під південно-східною околицею і яке з'єднане з Веробом (сучасна назва Верепути); ліворуч Ямочки, за 100 м, розташоване озерце Гнилиця, яке зараз наповнюється тільки під час водопілля на Десні. Це і є згадана в документі річка Гнилиця, точніше її залишки. У XVIII ст. ця річка протікала попід східною околицею села і впадала в теж-таки озеро Ямочку, сама назва якого вказує на те, що тут збігалися два річкових потоки, виривши ямку. Під час опитування мешканців вул. Колгоспної з'ясувалося, що у Слабині нічого не чули і не знають про згадані укріплення. Проте засвідчили, що під час земляних робіт час від часу знаходять людські рештки. Серед знайдених артефактів пригадали монету XVIII ст. З'ясувалося, що вулиця Колгоспна проходить по найдавнішій частині села, яка має вигляд високого мису, що врізається у деснянську заплаву. На її початку міститься куток Цвинтар (колись тут височіла церква, а зараз – металевий хрест та збереглися декілька пізніх поховань), подаль – куток Билибівка (розповсюджене у селі прізвище). На нашу думку, саме на кутку Цвинтар колись розміщувалася сотенна канцелярія і відбувався згаданий гвалт.

Нашу розвідку ми доповнюємо публікацією кількох документів, планів споруд сотенної канцелярії, зображень печаток Чернігівського полку та С. Левандовського.

Справа про напад Василя Лизогуба на Слабинську сотенну канцелярію

№ 1

В полковую Чернігговскую канцелярію
покорное доношение

Поимночомусь в полковой Чернігговской канцелярії о разореніи самовольном и гвалтовном построенной в селѣ Слабинѣ на козакой Горбиковской по отводу старожилых козаков землѣ сотенной канцелярії бунчуковым товаришем Василием Лизогубом и о вброшеніи оной в рѣчку Гнилицу дѣлу по опредѣленію полковой канцелярії за силу мною в сотеном Слабинском правленіи полученного указа висилани были для приводе козаки сотнѣ Слабинской Тимофѣй Стеценко, Игнат Хурс, Михайло Дурновец, Козма и Остап Левоненки, Кондрат Бовсук и Федор Силин, на показаніи их в слѣдствіи чиненом городничим бывшим Плахутою и канцеляристом Артемоном Губаревским о той козакой Горбиковской свободной и нѣвчем никому нѣ от кого не заведенной землѣ к присяги точію за неприсилкою от показаного Василя Лизогуба по посланному к нему з полковой канцелярії писму от себе повѣренного объявленное дѣло рѣшением до сего времени умедлѣло, а с преописанных козаков по отпуски их без приводе к присяги в доми Игнат Хурс и Кузма Левоненко умерли и за нерѣшением того дѣла з 1746 году з мая месяца по сее время указных сотеной канцелярії дѣл в содержаніи и отправленіи за неимѣнием так в самом селѣ Слабинѣ яко и в других сотнѣ Слабинской удобного миста крайняя и нестерпеливая нужда состоит и где дѣл указных отправлят отнюд нѣгде того ради по должности моей в полковую Чернігговскую канцелярію представляя покорне прошу без далшого продолжения рѣшением показаного дѣла яко видимо есть что оной Лизогуб не могучи нѣкакими крипостми и документами той землѣ присвоит от года в год своими вимишлеными полковой канцелярії доношениями в решеніи чинит препятствія в силѣ указов и прав окончит.

К сему доношению сотник Самойло Ливандовский руку приложил. //

Под марта 19 д. 1748 году записав отдат к дѣлу імѣющоеся дѣ в полковой канцелярії о сем дѣло приискав буди готово допросним и свѣдѣтельскими рѣчми представит к слушанию.

Судия Сенюта

Хоружий Лионтович //ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 48–49.

№ 2

Под июня 24 д. 1748 году записав [доложит]
В полковую Чернігговскую канцелярію
Доношение

Сего июня 14 д. в полковой Чернігговской канцелярії на учиненой з дѣла в оной полковой Чернігговской канцелярії о гвалтовном бунчуковым товаришем Василем Лизогубом сотнѣ Слабинской новоустроенной на козаком Горбиковском пляцу сотенной канцелярії разореніи виписки по доношению оногo бунчукового товариша Лизогуба коим он Лизогуб учиненое городничим чернігговским Плохутою и канцеляристом Губаревским о показаном гвалтѣ за тѣм что якобы оное слѣдствие без присутствія от него Лизогуба повѣренного производимо неправильно порочит состоявшіеся опредѣленіем велено мнѣ к произвождению означенного дѣла судним порядком з доказателстви к дѣлу потребными битъ готову а понеже мнѣ в произвождение оногo дѣла судним порядком за нижей слѣдующими резонами вступат не доводится, первое что при чинимом реченогo городничим Плохутою с товарищи вишеписаногo слѣдствія сотнѣ Слабинской старожиліе козаки к означенному Горбиковскому пляцу наслѣдником нинѣшнего городничего чернігговского Петра Григоровича сказкою показали де он Григорович сам тем правильним себе наслѣдником при том же слѣдствіи на требованіе слѣдователя [кой] сказкою объявил де на том Горбиковском пляцѣ от сотнѣ Слабинской и от реченогo городничего Григоровича правиленогo наслѣдника писмених мнѣ к доказателству // Губаревским о показанном Горбиковском пляцѣ следствием произведено точію

по нинѣ еще хотя минушого июля доношеніем і просил рѣшит: по указам и правам: не рѣшено того ради вторично полковой Чернѣговской канцеляріи прошу означеное козаков сотнѣ моей дѣло зреченим бунчуковым товаришем Лизогубом за гвалтовное сотеной канцеляріи разореніе і за протчое в оной полковой Чернѣговской канцеляріи по указам и правам безволочитно рѣшит ибо чрез оное упомянутим Лизогубом сотеной внов устроеной канцеляріи гвалтовное разореніе весьма нѣгде государевих дѣл отправлят а гдѣ нинѣ правленіе содержится та изба вовся согнила и в оной дѣл правит яко скроз течет опасно и гнүсно как и в означених протестѣ и искомом челобити обстоятельно показанно и многими доношениями в полковую Чернѣговскую канцелярію представлянно.

Сотник слабинский Самойло Ливандовский

Судия Сенюта

Писар Маркевич

1747 года

октября 5 д.

Слабин

Произведенное слѣдствием дѣло в сотенной Слабинской канцеляріи приискав представит в слушаніе к разсмотренію [...].

//ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 52–53.

№ 3

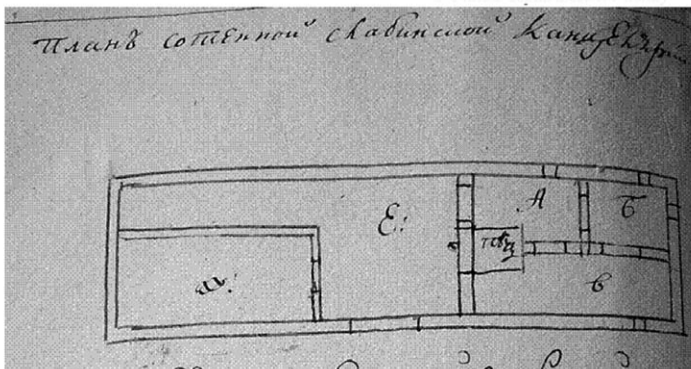
План сотенной Слабинской канцелярии

Описание сотенной Слабинской канцелярии с означением каждого покоя лѣтерами

А: Канцелярия

Б: Кантора

В: Архив

Три сии покои с полом: кантор же и архива в угол не рублены но в ставню досками перегороджены, то есть в одной избѣ старой три покои издѣланы и все строеніе старое [...] канцелярска изба з двома в ней покаями в длину 3-х треаршинных сажений⁶⁵ в перок 3-х треаршинных сажений и в вышину от земли до кришка 1 сажня 1 аршина⁶⁶ и 12-ть вершков⁶⁷ зрублена в простой угол.

Е: Сѣни срублены с кругляка ветхіе в длину до коморки [...] треаршинных сажений и 4-ри вершка, а от угла избы до угла сѣнечного треаршинных сажения 2 двох аршин и 12 вершков, а от угла до коморки 2-ва аршина и 9 -ть вершков.

Ж: Каморка в сѣнцах в простой угол с кругляка рублена ветха ж вшир 5-ти аршин и 12-ти вершков, а в длину 5-ты аршин и 12-ты вершков, а в вишину 4-и аршин и [4] вершков.

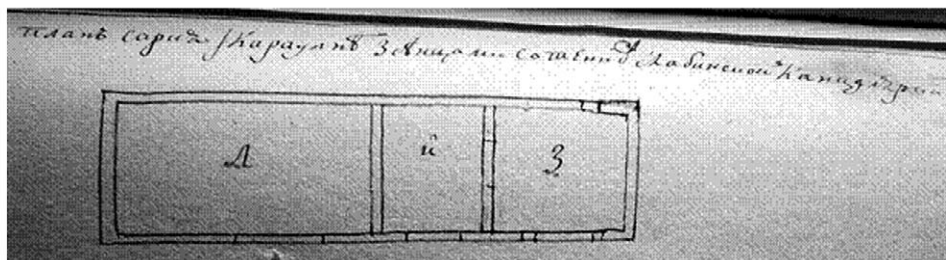
Над всем сим строеніем кришка стара вышиною двох треаршинных сажений.

Асаул полковий чернѣговский Яков Крупянский

// ЦДІАК, ф. 204, оп. 2, спр. 224, арк. 114зв., 116.

№ 4
План сарая і караульнї з сѣнцями сотенной Слабинской канцелярии
№-м 15-м

[малюнок]

З: Караулни изба недостроена с кругляка, в длину 2 треаршинных саженой и 14 вершков, а вшир 3 треаршинных саженой 1 аршина и 6 вершков, в простой угол дѣлается но еще не пристелена без дверей и без печи, в гору 4 аршин.

И: Сѣни до караульнї длиной и вшир по 2 треаршинных сажни и 15 вершков, а в ширину 1 треаршинного сажни, покрыти соломою, с кругляка старіе.

Л: Сарай рубленой на двух дубовых сохах крепок з ветхою соломяною кришкою длиной 4 треаршинных сажней и 4 вершков, а вшир 2 треаршинных саженой 1 аршина и 15 вершков, с кругляка, не старой.

Асаул полковий чернѣговский Яков Крупянский
//ЦДІАК, ф. 204, оп. 2, спр. 224, арк. 115.

Печатка С. Левандовського

Печатка Чернігівського полку

1. Дашкевич Я. Гетьманська Україна: полки, полковники, сотні Лівобережжя //Пам'ятки України. – 1990. – № 2. – С. 11–13; № 3. – С. 18–20. Названий устрій не був специфічним винаходом українців. Ще у IV ст. так була організована орда Жужань (зараз це територія Монголії). Л. Гумильов писав: «Єдиницею, боевою і адміністративною, считался полк в тисячу человек. Полк подчинявся предводителю, назначенному ханом. В полку было десять знамен по сто человек; каждое знамя имело своего начальника» (Гумилев Л. Древние тюрки. – М., 1993. – С. 12). Звичайно, що треба робити кореляцію на суспільний прогрес. На відміну від кочівників, українці були письменні і для рахунку використовували досконаліші прилади, аніж овечі кізьяки. Самі умови буття, в яких опинилися українці в цей час, покликали таку організацію суспільства, бо під загрозою фізичного і духовного знищення був увесь етнос. Слушною виглядає й наступна думка: «Цю політико-адміністративну систему іноді вважають козацьким новотвором, але такий погляд не видається незаперечним: територіяльні поділи багатьох середньовічних держав зважали на потреби оперативної мобілізації збройного люду. Не були тут винятком і повіти та воеводства Великого князівства Литовсь-

кого та Польського королівства, що первісно постали як осередки замешкання рицарства-шляхти, котра на виклик володаря мусила ставати «на коні і в зброї» під корогву власної округи-повіту, звідки простувала під стяг кількох повітів, що підлягали вищому воєначальникові – воєводі. Інша річ, що на середину XVII ст. первісний зміст такого територіального поділу вже притлумився, бо з плином часу на нього наклалися фіскальні та судові функції. Що ж до поділу нерицарського населення (службових бояр та міщан) на десятки й сотні, то аж до козацької революції, як уже згадувалося, саме за таким принципом було організовано самооборону від татарських набігів» (Яковенко Н. Нариси історії середньовічної та ранньомодерної України. – К., 2006. – С. 357–358).

2. П. Сас припускає, що полкові, сотенні та волостні печатки з'явилися у першому десятилітті XVII ст. (Сас П. Герб Війська Запорозького: із минулого у сучасне. – К., 2010. – С. 55–57). Проте, здається, він плутає печатки полковників, отаманів, сотників з печатками адміністративно-територіальних, корпоративних утворень. На опрацьованих ним документах немає якісних відбитків, які б дозволили дати ствердну відповідь, що це та або інша печатка. Адже різнилися вони не скільки зображенням, стільки написом. Для остаточного вердикту треба продовжити ретельне опрацювання архівних, музейних, бібліотечних збірок.

3. Чернігівський обласний історичний музей (ЧОІМ), інв. № Ал 508/1. Бумаги сотника нехворощанського Каленика Прокопиева и его наследников, касающиеся их личных дел (1734–1784). – Док. № 1.

4. Коваль В. Вместо предисловия (попытка классификации бутылок) // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. Випуск 14. – К., 2005. – С. 297.

5. Ситий І. Міські, полкові та сотенні печатки Чернігівщини // Шоста наукова геральдична конференція. Матеріали. – Львів, 1997. – С. 76–78.

6. У розкладі служб Чернігівського полку на літо 1776 р. зазначено, що «в содержании караулов при суммѣ и в полковом домѣ, при знаменах и клейнодах полка сотенные старшины 2, рядовые козаки 13; сменяются по мѣсячно» (Гумилевский Ф. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов, 1874. – Кн. 5. – С. 181).

7. Однороженко О. Козацька територіальна геральдика кінця XVI–XVIII ст. – Харків, 2009. – С. 348–353.

8. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК), ф. 51, оп. 3, спр. 9780. Доношение омельницкого сотника Григория Остроградского в Генеральную войсковую канцелярию (1749), арк. 5–9.

9. ЦДІАК, ф. 51, оп. 3, спр. 9720. Промемория Сребнянской сотенной канцелярии в Омельницкую сотенную канцелярию (1749), арк. 1–2.

10. Неопубліковані нариси Володимира Євфимовського з історії Чернігово-Сіверщини / Упор. О. Коваленко, А. Острянка // Сіверянський літопис. – 2006. – № 4. – С. 131.

11. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Част. II / Упор. В. Ринсевич. – Київ; Львів, 2006. – С. 549.

12. Грабова Н. Печатки адміністративно-судових установ Лівобережної України XVIII ст. // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. Т. ССХХІІ. Праці історико-філософської секції. – Львів, 1991. – С. 287–288, мал. 14.

13. ЦДІАК, ф. 108 (Чернігівська полкова канцелярія), оп. 2, спр. 113, 54 арк.

14. ЦДІАК, ф. 108 (Чернігівська полкова канцелярія), оп. 2, спр. 65. Дело о выборе на место умершого слабинского сотника Степана Михайловича из кандидатов, 22 арк.

15. ЦДІАК, ф. 204 (Чернігівське намісницьке правління), оп. 2, спр. 224, 148 арк.

16. В. Кривошея подає його прізвище як *Купчинський*, але в іншому місці як *Кульчицький*; зазначає, що він був **повним** слабинським сотником у 1742–1743 рр. (Кривошея В. Козацька старшина Гетьманщини. – К., 2010. – С. 452–453). Інші дати його урядування – 1741–1743 рр. – цей дослідник наводить у новітньому дослідженні (див. Кривошея В. Українське козацтво в національній пам'яті: Чернігівський полк: Монографія у 2 т. – К., 2012. – С. 227).

17. Згадуються отамани: слабинський Кузьма Левоненко, шостовицький Іван Хвилоненко, максимівський Остап Сироватка, смоленський Кіндрат Рашко, козозький Федір Приходько, гнилуський Осип Аврааменко, киянський Максим Матил, ладинський Гаврило Свириденко (він же Отрощенко), дручанський Іван Євтушенко.

18. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 65, арк. 2–2зв.

19. Там само. – Арк. 3–3зв.

20. Там само. – Арк. 4–4зв.

21. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 65, арк. 6–6зв., 10.

22. Там само. – Арк. 12.

23. Там само. – Арк. 7–9, 18–19, 21зв.

24. Там само. – Арк. 5.

25. Там само. – Арк. 11, 13.

26. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 65, арк. 14.

27. Там само. – Арк. 14–15.

28. Там само. – Арк. 16–17зв. У літературі щодо урядів, які займав С. Левандовський, спостерігається певна плутанина. О. Лазаревський вважав, що він займав уряд корибутівського сотника у 1740–1750 рр. (Описание старой Малороссии. Том третий. Полк Прилуцкий. – К., 1902. – С. 269). Проте, описуючи справу 1751 р., зазначає його як слабинського сотника та ще й додає, що він був ставленик ГВК і чужий для корибутівських козаків, а будинок свій та угіддя у Корибутові продав генеральному підскарбію Скоропадському, коли його перевели до Слабина (там само. – С. 271). В. Кривошея пише, що С. Левандовський займав уряд слабинського сотника з 29.06.1743 р. по квітень 1760 р. (В. Кривошея. Українська козацька старшина. Част. 1. Урядники гетьманської адміністрації. – К., 2005. – С. 70; його ж. Козацька старшина Гетьманщини. – К., 2010. – С. 462; його ж. Українське козацтво в національній пам'яті: Чернігівський полк: Монографія у 2 т. – К., 2012. – С. 227), а корибутівського у 1740–1743 рр. (Кривошея В. Козацька старшина Гетьманщини. – С. 134, 462) або у 1740–1742 рр. (Кривошея В. Українське козацтво в національній пам'яті: Чернігівський полк. – С. 229. Жодних коментарів розбіжностей автор не дає). В. Заруба дублює О. Лазаревського, але додає якогось Миколу Левандовського, який займав уряд слабинського сотника у 1744 р. (Заруба В.М. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648–1782 рр. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 203, 286).

29. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 65, арк. 20. Сам Левандовський писав власне прізвище через *и*, тобто *Ливандовский*, але в документах писали через *е* – *Левандовский*.

30. Служив військовим канцеляристом у Генеральній військовій канцелярії у 1732–1740 рр. (Кривошея В. Українське козацтво в національній пам'яті: Чернігівський полк. – С. 229).

31. Кривошея В. Українське козацтво в національній пам'яті: Чернігівський полк. – С. 229.

32. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 12–12зв., 15.

33. У реєстрі 1649 р. згадуються чернігівські козаки Іван Горбик, Прокоп Горбаченко, Процик Матвієнко (Реєстра всего Войска Запорожского после Зборовского договора с королем польским Яном Казимиром. составленные 1649 года октября 16 дня и изданные по подлиннику О.М. Бодянским. – М., 1875. – С. 329–331).

34. Займав уряд у 1687–1698 рр.

35. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 13–14, 15зв.

36. Там само. – Арк. 16–17, 17зв.–18.

37. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 19–19зв. У донесенні Стефана Смяловського, старости Лизогуба, йдеться про те, що він отримав указ канцелярії щодо слідства про Горбиківський пляц 25 травня, але надати копії не може, бо ще 22 червня пан у справах поїхав до свого степового хутора в Яготинській сотні Переяславського полку і пробуде там до середини липня. Це зухвале донесення викликало гнів у полковій канцелярії, яка вимагала: «Смяловському отослать указ господину немедленно» (ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 55–55зв.).

38. Там само. – Арк. 20–21зв.

39. Там само. – Арк. 22.
40. Там само. – Арк. 23.
41. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 23зв. Текст купчих свідчить про те, що у Слабині існували фортифікаційні споруди. У переписних книгах 1666 р. він іменується «городом» (Российский государственный архив древних актов, ф. 124, оп. 5, д. 28, л. 261). У дослідженні П. Семенова-Тяньшанського зазначені залишки земляного валу у селі, а під селом – польського земляного замку (Семенов-Тяньшанский П. Географическо-статистический словарь Российской империи. – СПб, 1873. – Т. 4. – С. 625).
42. Там само. – Арк. 24–24зв.
43. Там само. – Арк. 26–26зв.
44. Там само. – Арк. 27.
45. Там само. – Арк. 25–25зв.
46. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 28–28зв.
47. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 29–33.
48. Там само. – Арк. 50–51зв. Указ скріплений круглою паперово-восковою печаткою на коричневому воску, з зображенням орла з хрестом у лапі, по колу напис: «МАЛОРОССИЙСКОГО ... ПОЛКУ ПОЛКОВАЯ ПЕЧАТЬ».
49. Там само. – Арк. 34–34зв.
50. Там само. – Арк. 35–35зв. Пізніше дата переправлена на 21.07.1747 р.
51. Там само. – Арк. 36.
52. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 45–45 зв.
53. Там само. – Арк. 37.
54. Там само. – Арк. 38–39.
55. Там само. – Арк. 2–3зв.
56. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 3–9зв.
57. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 40–40зв.
58. Там само. – Арк. 41.
59. Там само. – Арк. 42.
60. Там само. – Арк. 46–46зв.
61. Там само. – Арк. 44–44зв. Як бачимо, від С. Левандовського постраждав наказний сотник Т. Кульчицький.
62. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 48–49.
63. Там само. – Арк. 10, 11.
64. Копія листа Ф. Горбика до С. Левандовського (ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 53–53зв.).
65. ЦДІАК, ф. 108, оп. 2, спр. 113, арк. 52–52зв., 54.
66. ЦДІАК, ф. 51, оп. 3, спр. 19364, арк. 162–163, 168зв.
67. Чернігівський обласний історичний музей ім. В. В. Тарновського. – Інв. № ВП 1474/35. – Арк. 23.
68. Обзорение Румянцевской описи Малороссии Ал. Лазаревского. – Чернигов, 1866. – С. 36.
69. Сажень = 2.13 м.
70. Аршин = 71.1 см.
71. Вершок = 4.4 см.

Стаття посвящена історії Слабинської сотни Чернігівського полка XVIII століття: її канцелярії (розположення, помещення, строительство, разрушение) и печати.

Article describes the history of county of Slabinskoy Chernigov Regiment of the 18th century: her office (location, structure, repair, destruction), the seals.